

PALVELUFOORUMIT –
ALUEELLISEN OSALLISTUMISEN
SUUNNITTELURAPORTTI

**Henna Blåfield
Outi Teittinen**

**Päätösvalmisteluyksikkö/ Kuntademokratia
Kesäkuu 2006**

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	3
2. SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET.....	3
3. SUUNNITTELUAINEISTO.....	3
3.1 <i>Osallistumista koskeva tutkimustieto ja yliopistoyhteistyö.....</i>	<i>3</i>
3.2 <i>Kokemuksia muista kaupungeista.....</i>	<i>4</i>
3.3 <i>Luottamushenkilöiden ja virkamiesten haastattelut</i>	<i>9</i>
3.4 <i>Kuntalaisten näkemykset alueellisen osallistumisen järjestämisestä.....</i>	<i>10</i>
3.5 <i>Palvelufoorumi- toimintatavan käsittely toimintamallin uudistamistoimikunnassa.....</i>	<i>12</i>
4. ALUEELLISEN OSALLISTUMISEN MALLI	12
4.1 <i>Alvari – alueellisen vaikuttamisen kanava</i>	<i>12</i>
4.2 <i>Toiminnan organisointi</i>	<i>15</i>
5. MALLIN PILOTOINTI	17
6. KIRJALLISUUS.....	17

1. JOHDANTO

Yksi Tampereen kaupungin toimintamallin uudistuksen tavoitteista on kehittää ja lisätä kuntalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia. Tarkoituksena on muodostaa kuntalaisten ja virkamiesten näkökulmasta toimiva, erilaisten osallistumiskanavien kokonaisuus, joka luo osallistumiselle selkeät puitteet. Osana tätä kokonaisuutta on valmisteltu esitys alueellisesti toimivien palvelufoorumien organisoinnista ja tehtävistä.

Raportissa kuvataan Palvelufoorumi-toimintatavan valmistelutyö pääpiirteittäin. Aluksi kuvataan palvelufoorumi-toiminnan tavoitteet sekä työn pohjana ollut suunnitteluaineisto. Muiden kaupunkien alueellisen osallistumisen mallit ja niistä saadut kokemukset ovat olleet valmistelutyössä merkittävässä osassa. Mallit esitellään luvussa 3.2. Luottamushenkilöitä haastateltiin suunnittelun alkuvaiheessa ja viranhaltijoita siinä vaiheessa kun alustava malli oli luotu. Kuntalaisten näkemyksiä kysyttiin ensin Valma-valmistelufoorumin kautta ja maaliskuussa 2006 yleisötilaisuudessa. Toimintamallin uudistamistoimikunta käsitteli palvelufoorumien tehtäviä ja organisointia kokouksissaan tammikuussa ja kesäkuussa 2006. Luvussa 4. kuvataan Tampereelle suunniteltu alueellisen osallistumisen kanava ja sen organisointi. Luku 5. sisältää katsauksen pilotin käynnistämiseen liittyviin asioihin.

2. SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET

Kaupunginvaltuusto päätti kokouksessaan 18.5.2005, että kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseksi valmistellaan esitys palvelufoorumeista, niiden tehtävistä ja organisoinnista. Esityksen valmistelu vastuutettiin hallinto- ja henkilöstöryhmän kuntademokratian vastuualueelle.

Palvelufoorumien tavoitteena on lisätä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia oman asuinalueensa palveluiden ja kaupunkiympäristön suunnitteluun. Lisäksi palvelufoorumien avulla pyritään tuomaan asioiden valmistelua ja päätöksentekoa lähemmäksi kuntalaisia, madaltamaan asukkaiden ja päätöksentekijöiden välistä kynnystä, lisäämään vuoropuhelua sekä kohdentamaan päätöksentekoa paikallisiin asioihin. Palvelufoorumi-toiminnan kautta tilaajaorganisaatio saa tietoa alueen palvelutarpeesta ja tätä kautta mahdollistaa palvelujen sopeutumisen alueille mahdollisimman hyvin. Palvelufoorumien toivotaan lisäksi tuovan alueellisten verkostojen kautta uusia ideoita palvelujen tuottamiseen.

Jatkossa palvelufoorumeista käytetään nimitystä alueellinen osallistuminen.

3. SUUNNITTELUAINIESTO

3.1 Osallistumista koskeva tutkimustieto ja yliopistoyhteistyö

Tutkimukset

Alueellisen osallistumisen suunnittelu aloitettiin lokakuussa 2005 tutustumalla osallistumista koskevaan kotimaiseen tutkimustietoon. Tarkoituksena oli kerätä tietoa siitä, miten kuntalaiset haluavat osallistua. Tässä on viitattu kahteen viime aikoina tehtyyn tutkimukseen. Valmistelutyössä käytettyjen tutkimusten ja selvitysten tiedot löytyvät kokonaisuudessaan raportin lopusta luvusta 6.

Espoossa on tutkittu asukkaiden näkemyksiä osallistumisesta kaupungin suunnitteluun. Tutkimuksen mukaan 90% vastanneista (n=644) haluaa osallistua suunnitteluun jollakin tapaa. Sähköisesti, joko sähköpostin tai Internetin välityksellä, haluaa osallistua 54% vastaajista, kolmannes vastaajista haluaa osallistua asukastilaisuuksiin. Aukkaat toivoivat lisää henkilökohtaista tiedotusta asuinalueensa hankkeista ja muutoksista joko kirjeitse tai Internetin välityksellä. Ikä vaikuttaa selvästi osallistumista koskeviin toiveisiin. Yli puolet alle 50-vuotiaista haluaa osallistua Internetin välityksellä, mutta yli 60-vuotiaista harvempi kuin joka kymmenes. Yli 50-vuotiaat haluavat osallistua nuorempia enemmän asukasjärjestöjen ja luottamushenkilöiden välityksellä. (Toivonen 2004, 29-39).

Tampereen Hervannassa on tutkittu osallistumishalukkuuden lisäksi myös osallistumisen esteitä. Aukkaiden mielestä voimakkaimmin osallistumista estävät henkilökohtaiset syyt kuten käytettävissä olevan ajan puute sekä kokemus siitä, että osallistumisella ei ole todellisia vaikutuksia. Myös tiedon hajanaisuus ja pirstaleisuus koettiin asukkaita passivoivana tekijänä. Aukkaat toivoivat enemmän ei-suoria vaikutuskanavia (mielipidekyselyt, Internet) verrattuna suoriin yhteyksiin suunnittelijoihin ja päättäjiin. (Häkli ym. 2003, 47;71;75)

Yliopistoyhteistyö

Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan opiskelijat osallistuivat suunnitteluun tekemällä aiheesta harjoitustyön loka-marraskuussa 2005. Harjoitustyössä opiskelijat tuottivat alueellisen osallistumisen ideaalimallin sekä määrittivät mitä asioita alueellisen osallistumisen suunnittelussa tulisi huomioida.

Harjoitustyössä alueellisessa osallistumisessa pidettiin tärkeänä tiiviin yhteyden luomista päätöksentekoon sekä erilaisten osallistumistoeiden huomioon ottamista. Mallin suunnittelussa pidettiin tärkeänä alueilla olemassa olevien verkostojen ja työtapojen huomioimista sekä alueellisen osallistumisen roolin ja aseman selkeää määrittelyä.

3.2 Kokemuksia muista kaupungeista

Perehtyminen muiden kaupunkien toimintatapoihin oli valmistelussa keskeisessä asemassa. Alueellista osallistumista järjestetään suurista kaupungeista Vantaalla, Espoossa, Turussa ja Oulussa sekä Lahdessa. Yhteisiä haasteita kaikille malleille on alueellisen työn tunnetuksi tekeminen asukkaille sekä kaikkien ikä- ja väestöryhmien saaminen mukaan toimintaan.

Vantaan aluetoimikunnat

Vantaalla alueelliset kehittämistoimikunnat ovat toimineet vuodesta 1991. Vuonna 2003 työryhmien nimi muutettiin aluetoimikunnaksi ja samalla nimeämistapa muuttui. Kaupunginvaltuusto valitsee toimikaudekseen minimissään 9 jäsenen aluetoimikunnan varajäsenineen sekä nimeää toimikunnalle puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Toimikuntien jäsenet ovat alueen asukkaita, joista osa on valtuutettuja tai varavaltuutettuja. Lisäksi kaupunginhallitus ja asukaspalvelulautakunta nimeävät toimikuntiin edustajansa. Jokaisella kaupungin kuudella palvelualueella toimii oma aluetoimikunta. Ruotsinkielisellä väestöllä on näiden lisäksi alueneuvottelukuntaan rinnastettava Svenska Committen.

Alueneuvottelukuntien tehtäviksi on johtosäännössä määritelty alueen tilan seuraaminen, osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien edistäminen, alueen asioista tiedottaminen, aloitteiden tekeminen ja lausuntojen antaminen. Lisäksi aluetoimikunnat neuvottelevat vuosittain talousarvion lähtökohdista alueen luottamushenkilöiden kanssa. Aluetoimikuntien toimintaa koordinoi asukaspalvelulautakunta. Toimikunnan esittelijänä ja valmistelijana toimii

sosiaali- ja terveystoimen aluejohtaja, joka vastaa aluetoimikunnan toiminnasta. Lisäksi kokouksiin osallistuvat kunkin alueen aluearkkitehti, kuntatekniikan keskuksen edustaja, sivistystoimen ja tuotantopalvelujen aluevastaavat sekä tarvittaessa muut virkamiehet. Alueen vuorovaikutteisena tiedotuskanavana toimii alueen yhteispalvelupiste. Alueilla järjestetään myös asukasilloja ja -foorumeja.

Vuonna 2005 asukastoimikuntien budjetti oli 315 000€. Budjetista 65 000€ käytettiin jäsenten kokouspalkkioihin ja 250 000€ jaettiin alueellisena toimintarahana aluetoimikunnille alueiden väkimäärän suhteessa. Aluetyöryhmät voivat käyttää toimintarahaa rahaa itse ja yhteistyössä kumppaniensa kanssa. Lisäksi toimintarahasta voidaan myöntää hakemusten perusteella kohdeavustusta alueen toimijoille. Toimintarahalla tuetaan ensisijaisesti hankkeita tai tapahtumia, jotka edistävät alueen hyvinvointia ja kestävästä kehitystä. Rahalla voidaan myös tukea hankkeita, jotka lisäävät asukkaiden osallistumismahdollisuuksia, parantavat tiedon välittymistä asukkaiden ja kaupungin toimielinten välillä tai edistävät alueen myönteistä kehittymistä. Hankkeiden tai tapahtumien tulee kohdentua alueen asukkaisiin yleisesti ja tasapuolisesti.

Vantaan mallissa on koettu toimivaksi poikkihallinnollinen yhteistyö sekä kiinteä suhde kaupunginvaltuustoon. Osa aluetoimikuntien jäsenistä kokee, että nykyisten aluetoimikuntien yhteys alueen asukkaisiin on heikompi kuin aikaisempien kehittämistoimikuntien. Osa jäsenistä on sitä mieltä, että asiat tulevat toimikuntien käsittelyyn liian myöhäisessä vaiheessa, jolloin niihin ei enää voi vaikuttaa. Jäsenten mielestä asukkaiden tietoisuutta alue-neuvottelukuntien työstä pitäisi edelleen lisätä. (Osallinen vai osaton –seminaari osallisuuden toteutumisesta Vantaalla marraskuussa 2005 ja Kestävä kehitys kunnan suunnittelu- ja osallistumisjärjestelmässä (Keksu) –hankkeen materiaalit www.kunnat.net).

Vantaan kaupunginvaltuusto hyväksyi toukokuussa 2006 esityksen, jolla nykyinen sosiaali- ja terveystoimen alueorganisaatio muutetaan linjaorganisaatioksi vuoden 2007 alusta. Muutoksen yhteydessä aluetoimikuntien vetovastuu määritellään uudelleen, koska aluetoimikuntien vetovastuussa tällä hetkellä olevat aluejohtajat poistuvat.

Espoon alueneuvottelukunnat

Espoossa alueneuvottelukunnat ovat toimineet 1990-luvun alusta. Alueneuvottelukunta-toiminta ei ole kaupungin järjestämää toimintaa, mutta kaupunki on nimennyt toiminnalle yhteyshenkilön ja myöntää toimintaan pientä avustusta (yht. 6000€/ vuosi).

Kaupunginvaltuuston nimeämä alueneuvottelukuntatyöryhmä valitsee alueneuvottelukuntien jäsenet valtuustokaudeksi. Alueneuvottelukuntatyöryhmässä on edustajat Espoon Kaupunginosayhdistysten Liitosta, Espoon Omakotiyhdistysten Keskusjärjestöstä sekä Esbobygdens Ungdomsförbundetistä.

Alueneuvottelukuntia toimii seitsemällä hallinnollisella suurpiirillä, toiminta kattaa koko kaupungin. Jäsenet ovat alueen yhdistysten ja järjestöjen edustajia, eivät yksittäisiä asukkaita. Alueneuvottelukunnissa on n.10-20 jäsentä.

Alueneuvottelukunnat toimivat vuorovaikutuksessa kaupungin kanssa alueen suunnittelua koskevissa asioissa. Lisäksi alueneuvottelukunnat laativat alueellisen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen, antavat lausuntoja sekä laativat talousarvion ja selvityksen alueellisen toimintarahankäytöstä.

Kaupungin näkökulmasta malli on kevyt ja helppo. Suuralueen näkökulma saadaan toiminnassa hyvin esille ja samalla alueella toimivat tahot tutustuvat toisiinsa. Ongelmana alueneuvottelukuntien toiminnassa on se, että suhdetta kaupungin päätöksentekoon ei ole

määritelty riittävän selkeästi. Myös erilaisten näkökulmien yhteensovittaminen on koettu hankalaksi. Toiminnan tunnettavuudessa asukkaiden keskuudessa on myös parannettavaa. (Kestävä kehitys kunnan suunnittelu- ja osallistumisjärjestelmässä (Keksu) – hankkeen materiaalit www.kunnat.net ja Bäcklund 2003).

Lahden alue- ja yhteisötyö

Lahden alue- ja yhteisötyön mallia kehitettiin osana vuonna 2002 käynnistynyttä, sosiaali- ja terveysviraston OVI AUKI –hanketta. Toiminta päättyi vuoden 2005 lopussa hankkeen jäädessä ilman rahoitusta vuoden 2006 talousarviossa.

Aluetyöryhmätoiminta käynnistyi vuoden 2005 alussa. Kaikille avoimien aluetyöryhmien tehtävänä oli käsitellä alueen kehittämistä ja ajankohtaisia asioita, järjestää yhteisöllisyyttä tukevaa toimintaa, antaa lausuntoja, tehdä esityksiä sekä tiedottaa toiminnasta alueella. Jäsenenä työryhmissä oli alueen asukkaita, yhdistysten ja järjestöjen edustajia, kaupungin virkamiehiä sekä poliisin ja seurakunnan edustajia.

Aluetyöryhmätoimintaa järjestettiin kolmella asuinalueella. Alueilla toiminnasta vastasivat yhteisötyöntekijät, koko kaupungin tasolla toimintaa koordinoi projektipäällikkö ja projektiassistentti. Tavoitteena oli vakiinnuttaa toiminta asteittain myös muihin kaupunginosiin.

Alue- ja yhteisötyön kehittämishankkeen budjetti vuonna 2005 oli noin 365 000€. Toimintaa rahoitti Lahden kaupungin (27,8%) lisäksi Hämeen TE-keskus (67,7%) ja Lahden seurakunta (4,5%). Palkkakustannusten lisäksi varoilla tuettiin muun muassa asukastilojen toimintaa.

Alue- ja yhteisötyön kehittämishankkeen päätavoitteena oli innostaa asukkaita oman asuinalueensa hyvinvoinnin edistämiseen. Tavoitteessa onnistuttiin hankkeesta tehdyn arvioinnin mukaan hyvin. Alueilla on havahduttu yhdessä tekemisen mahdollisuuksiin ja hyötyihin. Alueellisen toiminnan tavoitteena oli lisäksi alueellisten verkostojen vahvistaminen ja asukastoiminnan jatkuvuuden turvaaminen. Aluetyöryhmät ehtivät toimia Lahdessa vain vuoden ennen rahoituksen päättymistä, mutta kokemukset työskentelystä olivat positiivisia. Verkostojen toiminta alueella on vakiintunut ja asukastoiminta alueella jatkuu hankkeen päättymisestä huolimatta. (OVI AUKI –hankkeen loppuraportti 2005).

Turun aluekumppanuus

Turun aluekumppanuustoiminta käynnistyi lähiöhankkeina 1990-luvun puolivälissä. Sisäasiainministeriön osallisuushankkeen (1997-2002) myötä erilaisia hankkeita kehitettiin yhtenäiseksi toimintatavaksi. Aluekumppanuus toimii 9 lähiössä sekä ruotsinkielisen väestön keskuudessa. Toiminta kattaa noin 40% väestöstä ja noin 25% kaupungin pinta-alasta. Vuoden 2006 aikana toimintaa on käynnistetty myös kaupungin keskustassa.

Kaupunki ostaa aluekumppanuustoiminnan alueellisilta vastuutahoilta. Vastuutahot palkkaavat alueille aluetyöntekijän, tarjoavat toimipisteen ja ovat vastuussa toiminnan järjestämisestä. Koko kaupungin tasolla toimintaa koordinoi osallisuuskoordinaattori.

Kuukausittain kokoontuvat aluetyöryhmät ovat kaikille avoimia. Kokouksiin osallistuu asukkaita, yhdistysten edustajia ja virkamiehiä sekä vähäisessä määrin alueen yrittäjiä ja luottamushenkilöitä. Aluetyöryhmä valitsee vuosittain keskuudestaan puheenjohtajan. Työryhmä kutsuu virkamiehiä ja luottamushenkilöitä kuultavaksi ja jakautuu tarvittaessa aluetyöryhmiin. Lisäksi alueella järjestetään tarpeen mukaan kaupunginjohtajan vetämiä suuria asukaskokouksia sekä luottamushenkilöiden ja virkamiesten asukastapaamisia. Aluetyön-

tekijät toimivat alueen verkostoissa ja ovat mukana käynnistämässä ja tukemassa alueen hyvinvointia ja viihtyisyyttä edistäviä hankkeita.

Vuonna 2006 aluekumppanuuden budjetti on noin 500 000€. Ostopalvelusopimusten (noin 40 000-60 000€/ alue) lisäksi budjetista maksetaan puolipäiväisen koordinaattorin palkka. Aluetyöryhmillä on käytössä pieni (n. 200-1000€) toimintaraha tapahtumien ja talkoiden järjestämiseen.

Nykyisessä organisointitavassa on koettu hyväksi toimitilojen sijaitseminen alueella ja aluetyöntekijöiden suhteellisen itsenäisen aseman aidon asukasnäkökulman ajajana. Kymmenen eri vastuutahon pyörittämän toiminnan koordinointi on melko työlästä ja asukkaiden on ollut vaikea hahmottaa, kenen toimintaa aluekumppanuus on.

Aluetyöryhmien järjestämiin suuriin asukaskokouksiin on osallistunut paljon asukkaita ja niiden anti on ollut merkittävää. Lautakunnat ja hallintokunnat järjestävät myös runsaasti asukastapaamisia aluekumppanuuden kautta. Alueellisen näkökulman tuottaminen toimii hyvin ja alueilta tehdään runsaasti aloitteita. Aluetyöryhmiin säännöllisesti osallistuvat ovat lähinnä vanhempia ikäluokkia, lapsiperheiden ja maahanmuuttajien edustus puuttuu lähes täysin. Aluetyöryhmien toimintaan on saatu mukaan jonkin verran myös nuorempaa väkeä. Joillakin alueilla aluetyöryhmien työskentelyyn osallistuu kourallinen aktiiveja eikä uusia asukkaita saada houkutelua mukaan toimintaan. Vaikka aluetyöryhmien toiminta on kaikille avointa, alueen muut asukkaat kokevat työryhmät helposti suljetuiksi päätöksentekokoeliksi.

Verkostoyhteistyötä pidetään merkittävimpana osallisuuden edistämisen muotona, jolla tavoitetaan laajasti alueen asukkaita ja muita toimijoita. Aluetyöntekijöiden työpanosta osallisuuden ja kansalaisvaikuttamisen ammattilaisina pidetään myös merkittävänä. Joissakin tapauksissa aluetyöntekijän työpanosta on käytetty niin, että se on edistämisen sijasta vähentänyt alueellisten toimijoiden omaa aktiivisuutta. Aluetyöntekijöiden asema on usein hankala, koska työtä ohjaa kolme eri ”työnantajaa”, joiden odotukset saattavat olla ristiriitaisia. Vastuutaho toimii juridisena esimiehenä, aluetyöryhmä työn teettäjänä ja kaupunki työn tilaajana. Aluetyöntekijän työ on myös melko yksinäistä, koska vastuutahon työyhteisö ei toimi luonnollisena työyhteisönä täysin eri työtä tekeväille aluetyöntekijälle. (Aluekumppanuus tänään ja huomenna –raportti 2005).

Päätös aluekumppanuuden toteuttamisesta on tehty vuoden 2006 loppuun. Vuoden 2007 alusta toimintaa halutaan laajentaa koko kaupungin alueelle. Suunnitelmissa on, että jatkossa koko aluekumppanuustoiminta hankitaan ostopalveluna yhdeltä kaupungin ulkopuoliselta vastuutaholta.

Oulun alueellinen yhteistyö

Oulussa alueellista osallistumista on toteutettu vuodesta 1978, vakinaiseksi toiminta muuttui vuonna 1985. Nykymuodossaan alueellinen yhteistyö on toiminut vuodesta 2002. Alueellinen yhteistyö toimii 15 suuralueella, toiminta kattaa koko kaupungin.

Jokaiselle suuralueelle valitaan vuosittain alueen asukkaista sekä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoista alueellinen yhteistyöryhmä. Jäseniä yhteistyöryhmissä on 20-40. Yhteistyöryhmän valitsee vuosittain jokaisella suuralueella järjestettävä avoin aluekokous. Aluekokouksessa tehdään lisäksi esityksiä alueellista toimintasuunnitelmaa ja alueellisen toimintarahaa käyttöö varten.

Yhteistyöryhmä laatii ja toteuttaa alueellisen toimintasuunnitelman, vastaa toimintarahaa käytöstä ja raportoinnista, antaa lausuntoja ja laatii aloitteita, laatii ja päivittää alueellisen

ympäristöohjelman sekä laatii suuralueen vision yhteistyössä aluekokouksen kanssa. Alueellisen yhteistyöryhmän käyttöön myönnetään vuosittain 1000-6500€ suuruinen toimintarahaa (yhteensä 60 000€) tapahtumien yms. järjestämiseen.

Alueelliset lähidemokratiayhteisöt saavat kaupungilta tukea asukastupien ja tietotyötorien ylläpitoon. Kaupunki maksaa asukastupien vuokrat sekä tietotyötorien kustannukset, lisäksi kaupunki myöntää alueille avustusta (yht. 60 000€) asukasemäntien/-isäntien palkkaamiseen. Asukastuvilla järjestetään kaiken ikäisille asukkaille monipuolista kerho- ja harrastetoimintaa, kotipalvelutoimintaa, soppapäiviä, retkiä, musiikkia, teatteria, terveysliikuntaa, taidenäyttelyjä ym. asukkaiden tarpeista lähtevää toimintaa. Asukastuvat toimivat myös vapaaehtoistoiminnan aluetoimipisteinä.

Kahdeksalla suuralueella alueellista toimintaa pyörittää aluetyöntekijä. Koko kaupungin tasolla toimintaa koordinoi koordinaattori ja assistentti. Alueellisen yhteistyön budjetti vuonna 2006 on 625 000€. Työntekijöiden palkkojen lisäksi budjetti sisältää alueellisille yhteistyöryhmille myönnettävät toimintarahat, alueellisille lähidemokratiayhteisöille myönnettävät tuet, aluetupien vuokrat ja tietotyötorien kustannukset. Alueellisen yhteistyön budjetti on kasvanut vuosittain vuodesta 2002 lähtien.

Kaupungin ylimmän johdon ja luottamushenkilöiden tukea pidetään keskeisenä alueellisen yhteistyön onnistumisessa. Mallissa on pidetty hyvänä sitä, että kaikki alueen kehittämistä kiinnostuneet ovat päässeet mukaan alueellisten yhteistyöryhmien toimintaan. Lähidemokratialla koetaan olleen aitoa vaikuttavuutta, eikä toiminta ole jäänyt pelkästään asukkaiden ”puuhasteluksi”. Julkisen ja kolmannen sektorin edustajia on hyvin mukana toiminnassa ja myös luottamushenkilöiden osallistuminen on viime vuosina lisääntynyt merkittävästi. Asukkaita, erityisesti nuoria aikuisia ja lapsiperheellisiä, toivotaan lisää sekä yhteistyöryhmien että asukastupien toimintaan. Toiminnasta tiedottaminen kaipaa edelleen kehittämistä, nyt arviolta 2/3 asukkaista tietää alueilla järjestettävästä toiminnasta. (Kestävä kehitys kunnan suunnittelu- ja osallistumisjärjestelmässä (Keksu) –hankkeen materiaalit www.kunnat.net).

Taulukko 1. Kooste muiden kaupunkien toimintatavoista.

	Oulun alueellinen yhteistyö	Turun aluekumppanuus	Lahden alue- ja yhteistyö	Espoon alue-neuvottelukunnat	Vantaan aluetoimikunnat
Kaupungin väkiluku	n. 130 000	n. 175 000	n. 100 000	n. 230 000	n. 185 000
Budjetti	625 000€ (2006)	500 000€ (2006)	365 000€ (2005)	6000€ (2006)	315 000€ (2005)
Alueraha	60 000€ + 60 000€	toiminta ostopalveluna alueelta (työntekijä + toimintarahaa)	-	6000€	250 000€
Työntekijät	koordinaattori, assistentti, 8 aluetyöntekijää	koordinaattori, 10 alue-työntekijää	projektipäällikkö, assistentti, 3 yhteistyötyöntekijää	toiminnan käynnistyessä projektipäällikkö	(soten aluejohtajat vetävät työryhmiä, lisäksi asukaspalvelulautakunnan sihteeri avustaa)
Aluejako	15 suuraluetta	9 lähiötä + ruotsinkieliset	kolmella alueella	7 hallinnollista suurpiiriä	6 palvelu-alueita + ruotsinkieliset
Toiminnan kattavuus	koko kaupunki	40% väestöstä 25% p-a:sta	kolmella alueella	koko kaupunki	koko kaupunki
HUOM!	-aluetupien vuokrat (10 kpl) - tietotyötorien kustannukset (10 kpl)	- päätös 2006 loppuun asti - tarkoitus laajentaa koko kaupunkiin 2007	- toiminta päättyy 01/2006, ei jatko-rahoitusta	- ei kaupungin toimintaa - jäsenenä asukasjärjestöjen edustajia, ei asukkaita	- sote purkaa alueorganisaation, aluejohtajat poistuvat

3.3 Luottamushenkilöiden ja virkamiesten haastattelut

Ennen varsinaisen Palvelufoorumi-mallin kehittämistä haastateltiin kaupunginvaltuuston valtuustoryhmien puheenjohtajat sekä kaupunginvaltuuston ja –hallituksen puheenjohtajat. Haastatteluilla kartoitettiin luottamushenkilöiden näkemyksiä kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien kehittämisestä valmistelutyön pohjaksi.

Virkamiehille puolestaan esiteltiin keskusteluissa alustavaa suunnitelmaa. Tarkoituksena oli selvittää, miten ja millä edellytyksillä tehtäväalueet voisivat hyödyntää uutta alueellista osallistumismallia. Suunnitelmaa esiteltiin osalle tilaajapäälliköistä sekä useille yhdyskuntapalvelujen, sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä sivistyspalvelujen edustajille.

Luottamushenkilöiden haastattelut

Luottamushenkilöt pitivät alueellisen osallistumisen tärkeimpänä tehtävänä alueellisen tiedon tuottamista päätöksenteon tueksi. Tilaaja tarvitsee alueellista tietoa ensisijaisesti palvelutarpeen määrittelyn tueksi, tuottaja taas voi hyödyntää asukkaiden mielipiteitä palvelujen kehittämisessä ja laadun arvioinnissa. Tärkeänä pidettiin asukkaiden mahdollisuutta osallistua asuinalueensa suunnitteluun varhaisessa vaiheessa. Etupainotteisesti järjestetyllä asukkaiden äänen kuulemisella halutaan parantaa nimenomaan osallistumisen vaikutavuutta sekä saada palvelujen käyttäjien ääntä kuuluville. Myös alueen yhteisvastuun ja me-hengen nostattaminen koettiin tärkeäksi. Alueellisen osallistumisen kautta kaupungin suunnittelun kokonaisuuden toivottiin myös välittyvän entistä paremmin asukkaille.

Ensisijaisena osallistumisen aluejakona pidettiin kaupunkiorganisaatioon toimintamallin uudistamisen yhteydessä mahdollisesti luotavaa yhtenäistä palvelualuejakoa. Kaupunkiympäristön suunnittelun kuulumista samaan aluejakoon ei pidetty osallistumisen kannalta välttämättömänä. Joidenkin luottamushenkilöiden mielestä suunnitteilla olevat palvelualueet ovat liian suuria ja alueita tulisi olla enemmän, kuitenkin enintään 10.

Alueellisen osallistumisen toivottiin sisältävän sekä suljettuja työryhmiä että kaikille avointa osallistumista. Suljettujen työryhmien etuna nähtiin asukkaiden pidempiaikainen sitoutuminen alueen kehittämiseen ja mahdollisuus tuottaa alueellista tietoa. Suljetuille työryhmille olisi myös helpompi taata virallinen asema päätöksentekoprosessissa. Avoimissa tilaisuuksissa lausutut kommentit jäivät usein yksittäisten ihmisten mielipiteiksi ja niiden hyödyntäminen päätöksenteossa on vaikeaa. Tästä huolimatta kaikille avoimella osallistumisella nähtiin oma tärkeä roolinsa asukkaiden kuulemisessa. Tärkeänä pidettiin, ettei nykyisen edustuksellisen demokratian rinnalle luoda vastaavaa, päällekkäistä järjestelmää.

Luottamushenkilöt pitivät tärkeänä, että alueilla järjestettävässä toiminnassa käsitellään asukkaiden esiin nostamia asioita. Alueellisella osallistumisella nähtiin merkittävä rooli myös tiedon välittäjänä kaupungin organisaation ja asukkaiden välillä.

Suurin osa haastatteluista oli sitä mieltä, että sekä virkamiehet että luottamushenkilöt voisivat osallistua alueilla järjestettäviin tilaisuuksiin. Kaikissa tilaisuuksissa läsnäoloa ei pidetty välttämättömänä vaan riittäisi, että kokouksiin osallistuttaisiin tarvittaessa, lähinnä silloin kun kokouksissa käsitellään merkittäviä aluetta koskevia asioita. Tärkeimpänä pidettiin kuitenkin sitä, että asukkaiden mielipide välittyy päätöksentekoon.

Luottamushenkilöiden mielestä alueellisen osallistumisen tulisi kytkeytyä kaupungin talousarvion laadintaan. Valtaosa haastatteluista oli kuitenkin sitä mieltä, että osallistumisen tulisi olla luonteeltaan neuvoa-antavaa eikä alueille pitäisi antaa varsinaista budjettivaltaa.

Haastatellut toivoivat, että malli pilotoidaan ja pilotin arvioinnin jälkeen tehdään päätökset mallin laajentamisesta koko kaupungin alueelle.

Virkamiesten haastattelut

Virkamiesten suhtautuminen alueelliseen osallistumiseen ja esiteltyyn malliin oli pääosin myönteistä. Alueelliset työryhmät ja asukastyöryhmät nähtiin hyvinä tapoina tavoittaa alueen asukkaat ja palvelujen sekä nykyiset, että tulevat potentiaaliset käyttäjät. Asukkaiden yhteistyössä tuottama alueellinen tieto koettiin tarpeelliseksi, koska nykyisin etenkin sähköisten palautejärjestelmien kautta yksittäisiltä kuntalaisilta saatava palaute koettiin vaikeasti hyödynnettäväksi. Alueellisen osallistumisen toivottiin tuovan uusia keinoja myös palvelujen laadun arviointiin.

Useat virkamiehet korostivat, että mallin tulee olla virkamiehille kevyt ja selkeä. Uuden osallistumismallin tarkoitus on selkeyttää ja helpottaa asukkaiden kuulemista eikä se saa aiheuttaa kohtuutonta räsitystä tehtäväalueille eikä yksittäiselle virkamiehelle. Haastatellut olivat yksimielisiä siitä, että virkamiesten tulisi osallistua esimerkiksi työryhmien kokoontumisiin tarvittaessa. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että joku taho koordinoi osallistumista koko kaupungin tasolla.

3.4 Kuntalaisten näkemykset alueellisen osallistumisen järjestämisestä

Alustava suunnitelma Valmassa

Alueellisen osallistumisen alustava suunnitelma oli kommentoitavana Valmavalmisteluforumissa 22.2.-17.3.2006. Kommentteja saapui 17 kappaletta.

Suurin osa kommentteista liittyi osallistumisen järjestämiseen yleisellä tasolla, vain muutama kommentti koski suoranaisesti esiteltyä mallia. Alueellisen osallistumisen kehittämistä pidettiin tärkeänä, ja alueen asukkaiden ja alueella toimivien yhdistysten ja järjestöjen roolia alueen asiantuntijana haluttiin korostaa. Osallistumistapoja tärkeämmäksi asiaksi nähtiin asukkaiden mielipiteiden vaikuttavuus. Virkamiesten toivottiin myös jalkautuvan asuinalueille nykyistä useammin.

Kaupungin järjestämän alueellisen osallistumisen toivottiin kytkeytyvän kiinteästi muiden aluetyötä tekevien tahojen työhön (esim. järjestöt ja seurakunta). Mahdollisten aluetyöntekijöiden toivottiin olevan kiinteässä kontaktissa alueen asukkaisiin. Asukkaat toivoivat myös alueellisia keskustelupalstoja Internetiin sekä yhteistoiminnan tukemista. Alueellisen osallistumisen toivottiin olevan sekä fyysisesti että psyykkisesti esteetöntä.

Asukastilaisuus kuntalaisille

Maaliskuussa 2006 järjestettiin ideointitilaisuus, johon kutsuttiin yhdistysten ja järjestöjen edustajia henkilökohtaisella kirjeellä sekä kuntalaisia avoimella lehti-ilmoituksella. Tilaisuuteen osallistui 43 henkilöä, joista suurin osa edusti alueensa asukasyhdistystä.

Tilaisuudessa keskusteltiin osallistumisesta yleisellä tasolla sekä esiteltiin alueellisen osallistumisen alustava suunnitelma. Ryhmätyön avulla haettiin mielipiteitä muun muassa siitä, keitä työryhmiin tulisi kuulua ja miten jäsenet tulisi valita. Lisäksi kysyttiin muun muassa työryhmien tehtävistä ja suhteesta alueella jo toimiviin yhteistyömuotoihin. Aluepaneeliin liittyviä kysymyksiä ei ajan puutteen vuoksi juurikaan ehditty käsitellä. Osallistujat pitivät

kuitenkin tärkeänä, että verkko-osallistumisen mahdollisuuksia edelleen kehitetään muiden osallistumismuotojen rinnalla.

Kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittämisessä pidettiin tärkeänä sitä, että aluetta koskevat suunnitelmat saataisiin kuntalaisten ja yhdistysten kommentoita- viksi nykyistä varhaisemmassa vaiheessa. Nyt osallistujilla oli sellainen tunne, että suunnitel- mista pyydetään kommentteja muodon vuoksi ilman todellisia vaikutusmahdollisuuksia. Asukasyhdistysten todettiin olevan hyviä kanavia alueille tärkeiden asioiden ajamisessa. Kaupungin palvelujen lisäksi asukkailla on halua vaikuttaa myös yksityisten yritysten tarjo- amiin palveluihin.

Jotkut osallistujista epäilivät, että Tampereen kaupungin siirtyminen tilaaja-tuottaja –malliin kaventaa asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia entisestään. Aktiivisen ja keskusteleavan kulttuurin nähtiin hiipuneen Tampereella viime vuosina. Kaupungin ja kuntalaisten yhteis- työn edellytyksenä pidettiin molemminpuolista avoimuutta, arvostusta ja luottamusta. Kau- pungin ja asukkaiden tulisi miettiä, mitä yhdessä voitaisiin saada aikaan.

Alueellisten työryhmien osalta pidettiin tärkeänä, että jäseninä olisi asukkaiden ja alueen yhdistysten edustajien lisäksi myös virkamiehiä. Kaupunki ja yhdistykset voisivat valita jä- senet keskuudestaan, asukkaat voitaisiin valita demokraattisesti esimerkiksi asukaskoko- uksessa. Myös ei-alueellisten yhdistysten (esim. ympäristö- ja vammaisjärjestöt) osallistu- minen koettiin edelleen tärkeäksi. Jotkut osallistujista olivat sitä mieltä, että kaikkien haluk- kaiden tulisi voida osallistua työryhmän toimintaan, liika innostus tuskin muodostuisi ong- elmaksi. Joidenkin mielestä työryhmien tulisi keskittyä alueen edunvalvontaan eikä vir- kamiesten tulisi olla jäseninä työryhmässä. Useimmat kuitenkin arvelivat, että virkamiesten kuuluminen työryhmään parantaisi tiedonkulkua ja lisäisi työryhmän vaikutusvaltaa.

Työryhmien toivottiin toteuttavan laajapohjaista yhteistyötä alueella. Mukaan toivottiin kaikkia ”kyläyhteisön” jäseniä: asukkaita, asukasyhdistyksiä, urheiluseuroja sekä seura- kunnan, poliisin, yrittäjien ja kaupungin edustajia. Tehtäviksi työryhmälle ehdotettiin esi- merkiksi lausuntojen antamista ja alueellisen mielipiteen hankkimista kaupungin suunnitel- mista, aloitteiden tekemistä, hankeideointia, yhdyskuntasuunnitteluun osallistumista se- kä alueen ajankohtaisista asioista tiedottamista. Lisäksi työryhmä voisi päättää alueellisen toimintarahan käytöstä, järjestää tapahtumia ja toimia alueen harrastus- ja virkistysmah- dollisuuksien parantamiseksi.

Työryhmille toivottiin neuvotteluvaltuuksia kaupungin kanssa aluetta koskevista asioista ja mahdollisuutta osallistua jollakin tapaa aluetta koskevaan päätöksentekoon. Työryhmän toiminnan toivottiin olevan muita alueen yhteistyömuotoja täydentävä ja niistä riippumaton. Vaikutusvallan lisääntyminen ja tiedonkulun paraneminen motivoisi asukkaita osallistu- maan entistä aktiivisemmin.

Aluetyöntekijän toivottiin välittävän tietoa alueelle kaupungin suunnitelmista, nyt tietoa ko- ettiin olevan liian vähän. Aluetyöntekijän toimipisteen toivottiin sijaitsevan alueella, lisäksi alueella voisi olla vaikka pienimuotoinenkin tiedotuspiste, joka kokoaisi ja jakaisi aluetta koskevaa tietoa. Lisäksi toivottiin, että aluetyöntekijä valittaisiin alueelta. Nykyisiä päivä- hoidon ja perusopetuksen palvelualueita pidettiin osallistumisen näkökulmasta liian suuri- na.

3.5 Palvelufoorumi- toimintatavan käsittely toimintamallin uudistamistoimikunnassa

Toimintamallin uudistamistoimikunnan kokous tammikuussa 2006

Toimintamallin uudistamistoimikunnalle esiteltiin tammikuussa 2006 alustava suunnitelma alueellisen osallistumisen toteuttamisesta Tampereella.

Alustavassa suunnitelmassa ehdotettiin alueellisten työryhmien ja aluepaneelien perustamista. Työryhmille ehdotettiin kahdenlaista organisointitapaa. Asukas/ -käyttäjätöryhmä-vaihtoehdossa alueen asukkaista ja palvelujen käyttäjistä koottava työryhmä käsittelee laajasti alueen asioita ja voisi tarvittaessa kutsua kokouksiin kuultavaksi virkamiehiä ja luottamushenkilöitä. Verkostovaihtoehdossa työryhmään jäseniksi nimettäisiin asukkaiden lisäksi alueen yhdistysten ja järjestöjen edustajia sekä virkamiehiä ja luottamushenkilöitä. Lisäksi ryhmään voisi kuulua esimerkiksi poliisin, seurakunnan ja yrittäjien edustajia. Työryhmien ajateltiin toimivan lähinnä tuottajien apuvälineenä palvelujen kehittämisessä.

Työryhmien lisäksi alueen asukkaista ehdotettiin koottavaksi Internetin välityksellä toimiva aluepaneeli, jolle kaupunki ja alueellinen työryhmä voisivat tehdä erilaisia aluetta koskevia kyselyjä. Aluepaneelin vaihtoehtoina esitettiin kaikille avointa paneelia ja määräaikaista kutsupaneelia, joka edustaisi tiettyjen muuttujien suhteen mitattuna alueen asukkaita. Aluepaneelia ajateltiin lähinnä tilaajien apuvälineeksi tuottamaan tietoa alueesta esimerkiksi palvelutarpeen määrittelyn tueksi.

Toimintamallin uudistamistoimikunnan kokouksessa käydyn keskustelun pohjalta jatkovalmisteluun eteni alueellisen työryhmän osalta verkostovaihtoehto ja aluepaneelin osalta vaihtoehto, joka on avoin kaikille alueen asukkaille.

Toimintamallin uudistamistoimikunnan kokous kesäkuussa 2006

Valmis suunnitelma esiteltiin toimintamallin uudistamistoimikunnalle kesäkuussa 2006. Toimintamallin uudistamistoimikunta hyväksyi esitetyn mallin jatkovalmistelun pohjaksi. Kokouksessa käydyn keskustelun perusteella päädyttiin pidentämään pilotin kestoja kahden vuoteen. Lisävalmistelua kaivattiin alueellisen työryhmän valintakriteereihin sekä luottamushenkilöiden aseman selkiyttämiseen työryhmän toiminnassa. Viimeistään pilotin aikana näihin tulisi luoda selkeät menettelytavat. Keskustelua herätti myös sopiva aluekoko.

4. ALUEELLISEN OSALLISTUMISEN MALLI

4.1 Alvari – alueellisen vaikuttamisen kanava

Alueellisen osallistumisen tavoitteet täsmentyivät jonkin verran suunnittelun edetessä. Alueellisen osallistumisen tavoitteena on edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia palvelujen ja kaupunkiympäristön suunnitteluun. Tavoitteena on tarkastella palvelualueita kokonaisuutena ja tuottaa aluetta koskevaa tietoa sekä tilaajan että tuottajien käyttöön. Lisäksi tavoitteena on parantaa asukkaiden tiedonsaantia oman alueensa asioista sekä tehostaa kaupunkiorganisaation sisällä tehtävää alueiden tiedonsaantia toisten tehtävääalueiden toiminnasta ja suunnitelmista alueilla. Kaupungin ja asukkaiden välille luotavan pysyvän vuorovaikutuskanavan toivotaan selkeyttävän sekä osallistumista että sen järjestämistä.

Alueellisen osallistumisen aluejako voidaan tehdä esim. hallinnollisia rajoja tai asuin- ja työssäkäyntialueita noudattaen. Jokaisesta alueesta tehdään toiminnan käynnistyessä

aluekuvaus. Aluekuvaus laaditaan keräämällä tietoa alueesta, alueen toimijoista ja heidän intresseistään alueen kehittämiseksi.

Alueellisen osallistumisen malli koostuu kolmesta osasta ja siitä käytetään nimitystä **Alvari** – alueellisen vaikuttamisen kanava. Alvari on alueellisen osallistumisen kokonaisuus, joka sisältää AlueAlvarin (alueellinen työryhmä) ja NettiAlvarin (asukasraati) lisäksi tarpeen mukaan järjestettyjä, kaikille avoimia osallistumismahdollisuuksia.

Alueille nimetään alueen aktiivisista toimijoista koostuva alueellinen työryhmä, AlueAlvari. Työryhmän tehtävänä on käsitellä alueen asioita ja suunnitelmia ja osallistua alueen palvelujen kehittämiseen. Työryhmän tueksi nimetään virkamiesverkosto alueella toimivien organisaatioiden edustajista. Lisäksi alueen asukkaista kootaan Internetin välityksellä toimiva asukasraati, NettiAlvari. Kaupunki voi tehdä asukasraadille erilaisia aluetta tai palveluja koskevia kyselyjä.

Alueellisen työryhmän ja asukasraadin tuottamaa alueellista tietoa hyödynnetään päätöksenteossa. Tarkoituksena on, että asukkaiden mielipidettä kysytään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Mielipiteen kysymisessä ja palvelujen kehittämisessä sekä kaupunki että ulkopuoliset palvelujen tuottajat voivat hyödyntää alueellista työryhmää ja asukasraatia. Tarkoituksena on, että kaupunki sitoutuu kuulemaan alueellista työryhmää ainakin talousarvion ja kaupunkistrategian laadinnan sekä palveluverkkotarkastelujen yhteydessä. Lisäksi kaupunki ja alueellinen työryhmä laativat yhteistyössä alueen tulevaisuuskuvan eli näkemyksen siitä, mihin suuntaan aluetta tulisi kehittää.

Jokaisella alueella järjestetään vuosittain pormestarin asukasilta, jossa käsitellään alueen suunnitelmia ja asukkaiden tärkeinä pitämiä ajankohtaisia asioita. Tilaisuuteen osallistuu pormestarin lisäksi luottamushenkilöitä ja virkamiehiä. Alueilla järjestetään lisäksi muuta kaikille avointa osallistumista kaupungin ja asukkaiden tarpeiden mukaan.

Lasten ja nuorten osallistumismallissa (NOKO - kohti osallistuvaa toimintakulttuuria tamperelaisissa kouluissa, oppilaitoksissa ja nuorisotiloilla, 2004.) yhtenä toimintamuotona esitellään lasten ja nuorten alueelliset foorumit, joita on jo järjestetty yksi vuonna 2005. Jatkossa nuorisopalvelujen kanssa tehdään yhteistyötä alueellisen osallistumisen järjestämisessä.

AlueAlvari – alueellinen työryhmä

AlueAlvari on alueen aktiivisista toimijoista koottava työryhmä, joka käsittelee alueen asioita sekä aluetta koskevia suunnitelmia. Kaupunginhallitus nimeää työryhmän ja sen puheenjohtajan kahden vuoden määräajaksi. Työryhmän puheenjohtajalle maksetaan kokoontumisista kokouspalkkio. Työryhmässä voi olla enintään 25 jäsentä. Työryhmä kokoontuu oman harkintansa mukaan. Kokoontumisia arvioidaan tarvittavan noin 6-8 vuodessa, mutta halutessaan työryhmä voi kokoontua useamminkin.

Toiminnan käynnistyessä alueelta tehtävässä aluekuvauksessa selvitetään alueen aktiiviset toimijat. Työryhmän jäsenet voivat olla esimerkiksi alueen yhdistysten/ järjestöjen tai yrittäjien edustajia tai alueen kehittämisestä kiinnostuneita asukkaita. Työryhmässä tulisi olla edustus kaikista alueen kaupunginosista. Alueen asukas- ja muut yhdistykset/ järjestöt voivat ehdottaa työryhmään omaa ehdokastaan. Yksittäisten aktiivisten asukkaiden löytämiseksi järjestetään tiedotustilaisuus. Etusijalla ovat niiden kaupunginosien asukkaat, joissa ei toimi asukas-yhdistystä tai jonka asukas-yhdistys ei ehdota omaa jäsentään työryhmään. Asukkaiden edustajia tulisi työryhmissä olla noin kolmannes.

Työryhmän ydintehtävät määrittelee kaupunginhallitus. Työryhmän tehtäviä ovat esimerkiksi

1. alueen näkökulman tuominen kaupungin talousarvion laadintaan/ osallistuminen alueen hankkeiden priorisointiin
2. osallistuminen kaupunkistrategian laadintaan
3. lausuntojen antaminen aluetta koskevista suunnitelmista (esim. kaupunkiympäristön suunnittelu, palveluverkkotarkastelut, alkoholilupahakemukset ym.)
4. aluerahan käytöstä päättäminen ja raportointi
5. työryhmän toiminnasta ja käsiteltävistä asioista tiedottaminen alueella

Tarkoituksena on, että kaupunki esittelee työryhmälle aluetta koskevat suunnitelmat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Työryhmä voi halutessaan jakautua alatyöryhmiin. Alatyöryhmä voidaan perustaa käsittelemään esimerkiksi tiettyä teemaa tai yhden tai useamman kaupunginosan asioita. Alatyöryhmä voidaan perustaa toimimaan myös esimerkiksi kaavoitushankkeen osallisryhmänä. Alatyöryhmät voivat olla pysyviä tai määräaikaisia ja niiden jäseniksi voidaan kutsua myös muita kuin alueellisen työryhmän jäseniä (esim. asukkaita, alueellisten tai ei-alueellisten yhdistysten/ järjestöjen edustajia). Alatyöryhmät voivat osallistua esimerkiksi alueen palvelujen kehittämistyöhön, alueen tulevaisuuskuvan laadintaan, ideoida alueen kulttuuri- ym. tapahtumia sekä tehdä kaupungille aloitteita tärkeinä pitämistään asioista.

Alueella toimivien organisaatioiden edustajista nimetään virkamiesverkosto alueellisen työryhmän tueksi. Kaupungilta verkostoon nimetään virkamiehiä sekä hyvinvointipalveluista että yhdyskuntatuotannosta. Lisäksi verkostoon voi kuulua esimerkiksi lähipoliisi ja seurakunnan edustaja. Verkoston jäsenet osallistuvat alueellisen työryhmän kokouksiin halutesaan tai tarvittaessa. Työryhmä voi kutsua kokouksiin myös muita asiantuntijoita esimerkiksi kaupungilta tai ei-alueellisista järjestöistä (esim. ympäristö-, luonnonsuojelu- ja vammaisjärjestöistä).

Apulaispormestarit osallistuvat alueellisten työryhmien kokouksiin silloin, kun kokouksissa käsitellään heidän toimialaansa kuuluvia merkittäviä hankkeita tai suunnitelmia. Kaupunginvaltuutetut ja varavaltuutetut voivat halutessaan osallistua työryhmien kokouksiin mutta valtuutetut eivät voi olla jäsenenä alueellisissa työryhmissä.

Alueelle myönnetään toimintaraha, jonka käytöstä ja raportoinnista alueellinen työryhmä vastaa. Rahaa voidaan käyttää esimerkiksi talkoiden tms. järjestämiseen. Työryhmille laaditaan ohjeet rahan käytöstä.

Käytännön toteutuksessa:

- kokousmuistiot voidaan laatia sellaiseen muotoon, että niitä voidaan käyttää alueen asioista tiedottamiseen esimerkiksi kirjastojen ja kauppojen ilmoitustauluilla
- työryhmän kokoontumisista ei tarvitse järjestää perinteisellä kokoustekniikalla vaan kokoontumisissa voidaan käyttää erilaisia vuorovaikutteisia ja osallistuvia työmuotoja
- jos ei-alueelliset järjestöt (esim. ympäristö-, luonnonsuojelu- ja vammaisjärjestöt) haluavat tietoa alueen hankkeista, ne voivat kuulua alueellisten työryhmien postituslistoille, vaikka eivät olisikaan jäsenenä alueellisissa työryhmissä
- alkuvuodesta jokaisella alueella voidaan järjestää kokous, jossa kaikki virkamiesverkoston edustajat esittelevät oman tehtäväalueensa toimintaa ja aluetta koskevia suunnitelmia. Tämän kokouksen muistio jaetaan alueen jokaiseen talouteen. Samalla voidaan jakaa tietoa alueellisen työryhmän ja asukasraadin toiminnasta

NettiAlvari - asukasraati

NettiAlvari on asukkaista koostuva asukasraati, jolle kaupunki voi tehdä erilaisia aluetta ja palveluja koskevia kyselyjä. Kyselyjä voivat tehdä tarpeen mukaan tilaaja, kaupungin sisäiset ja ulkoiset palvelujen tuottajat, konsernihallinto, liikelaitokset sekä alueellinen työryhmä. Kyselyt voivat koskea aluetta tai sen osaa, koko kaupunkia tai keskitettyjä palveluja. Raadille ei määritellä pysyviä tehtäviä, vaan kyselyjä tehdään tarpeen mukaan.

Raati toimii pääsääntöisesti Internetin välityksellä, mutta myös kirjeitse osallistuminen on mahdollista. Kuka tahansa voi rekisteröityä raadin jäseneksi. Rekisteröitymisen yhteydessä kerätään henkilötiedot, mutta ne eivät välity kyselyjen tekijöille. Lisäksi kerätään taustatietoja, joita hyödynnetään kyselyjen tulosten analysoinnissa. Raatiin voi rekisteröityä milloin tahansa ja raatilaisilta toivotaan pidempiaikaista sitoutumista.

Kyselyillä voidaan hankkia tietoa esimerkiksi alueen palvelutarpeesta sekä asukas- ja asiakastyytyväisyydestä. Lisäksi raati voi osallistua palvelujen laadun arviointiin ja raadin kommentoitavaksi voidaan antaa aluetta koskevia suunnitelmia tai alueellisen työryhmän käsittelyssä olevia asioita. Myös talousarvion painopistealueista kartoittava talousfoorumikysely voidaan jatkossa toteuttaa asukasraadeille alueellisena.

Aiheittain tai alueittain kohdennettujen kyselyjen lisäksi raadilta voidaan kerätä tietoa esimerkiksi asuinympäristöstä, palveluista, asumistoiveista ja sosiaalisesta kanssakäymisestä alue-/asukasbarometrilla. Vuosittain toteutettuna barometri antaa arvokasta seurantatietoa alueesta.

Käytännön toteutuksessa:

- raadin tulossa oleva kysely voidaan esitellä Internetsivuilla, jolloin kysely toimii raadin "mainoksena"
- Valma-valmistelufoorumissa olevat kysymykset tai ilmoitus käynnissä olevasta Valma-kyselystä voidaan lähettää myös asukasraadille
- raatilaiset voivat saada tiedon uudesta kyselystä sähköpostilla tai tekstiviestillä

Avoin osallistuminen

Jokaisella alueella järjestetään kerran vuodessa pormestarin asukasilta, jossa käsitellään alueen suunnitelmia sekä asukkaiden tärkeinä pitämiä asioita. Pormestarin lisäksi tilaisuuteen osallistuu luottamushenkilöitä ja virkamiehiä tarpeen mukaan. Pormestarin asukasillat korvaavat nykyiset valtuutettujen asukasillat.

Muuta kaikille avointa osallistumista järjestetään kaupungin ja asukkaiden tarpeiden mukaan. Muuta osallistumista voivat esimerkiksi olla aluetta koskeviin suunnitelmiin tai hankkeisiin liittyvät asukastilaisuudet, kaavoitukseen liittyvät maankäyttö- ja rakennuslain edellyttämät vuorovaikutustilaisuudet sekä kaupungin tai asukkaiden toivomuksesta järjestettävät muut asukastilaisuudet.

4.2 Toiminnan organisointi

Toiminnan organisointi alueella

Alueellisen osallistumisen organisointiin varataan riittävät henkilöresurssit. Alueella tehtävänä on suunnitella, koordinoida ja kehittää osallistumista ja osallistumismenetelmiä yhteistyössä asukkaiden, virkamiesten ja luottamushenkilöiden kanssa. Lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksia edistetään yhteistyössä nuorisopalveluiden kanssa. Toiminnan tarkoituksena on parantaa asukkaiden tiedonsaantia oman alueensa asioista sekä tuottaa alueellista tietoa päätöksenteon tueksi.

Tehtäviä alueella ovat mm.

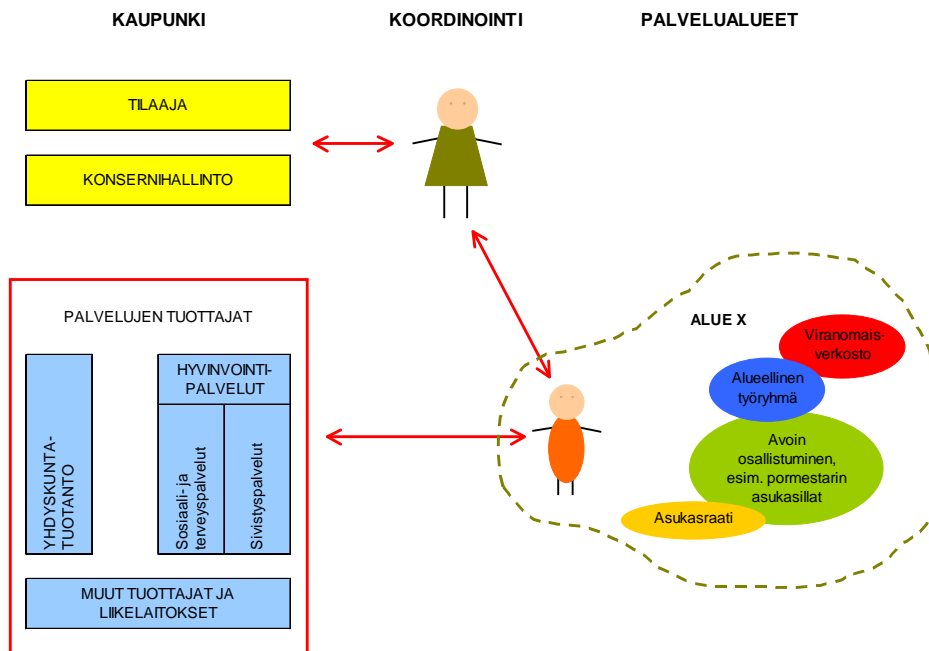
- alueellisen työryhmän ja asukasraadin toiminnan järjestäminen yhteistyössä virkamiesverkoston kanssa (palvelujen tuottajat)
- ajankohtaisten suunnitelmien ja hankkeiden tuominen työryhmän ja raadin käsitteilyyn
- kaikille avoimen osallistumisen järjestäminen
- tiedottaminen ja asukkaiden opastaminen

Vaikka työntekijä toimiikin sekä kaupungin että alueen resurssina alueellisen osallistumisen järjestämisessä, on huolehdittava siitä, ettei hänen roolinsa alueellisessa yhteistyössä muodostuu liian hallitsevaksi ja asukkaita ja alueen toimijoita passivoivaksi. Lahdessa todettiin toimivaksi työotteeksi nk. sosiokulttuurinen innostaminen. Sen ideana on, että työntekijä toimii aluetyön mahdollistajana, innostajana ja eri toimijoiden ja intressien yhteen saattajana.

Alueelliset tehtävät ja niihin tarvittava henkilöresurssi määrittyvät tarkemmin pilotin yhteydessä. Alueellinen osallistuminen voidaan järjestää kaupungin omana toimintana tai esimerkiksi ostopalveluna Turun tapaan.

Koordinointi koko kaupungin tasolla

Alueellista osallistumista koordinoidaan koko kaupungin tasolla. Koordinointitehtäviin kuuluu toiminnan kehittäminen ja raportointi yhteistyössä alueiden toimijoiden kanssa. Muita tehtäviä ovat mm. tilaajan ja konsernihallinnon tietotarpeiden välittäminen alueille sekä koko kaupungin tasolla tapahtuvan osallistumisen järjestäminen.

Kuva 1. Alueellisen osallistumisen organisointi.

5. MALLIN PILOTOINTI

Malli pilotoidaan Länsi-Tampereella vuosina 2007-2008, jonka jälkeen tehdään päätökset mallin laajentamisesta koko kaupungin alueelle.

Pilotti käynnistetään loppuvuodesta 2006 laatimalla alueelta aluekuvaus, joka perustuu tilastoihin ja asiantuntijahaastatteluihin. Syksyn aikana kootaan myös alueellinen työryhmä sekä hankitaan tekninen sovellus NettiAlvarin toimintaan. Tärkeää on myös valmistella pilotin arviointi. Alueellisen työryhmän ja asukasraadin toiminta pyritään käynnistämään vuoden 2007 alusta.

Pilotin aikana kiinnitetään erityistä huomiota jo valmistelun aikana keskustelua herättäneisiin seikkoihin. Näitä ovat mm. alueen koon määrittäminen, luottamushenkilöiden rooli alueellisen ryhmän toiminnassa, aluerahan suuruus ja sen käyttö sekä käytännön toiminnan resursointi.

6. KIRJALLISUUS

Bäcklund, Pia & Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.). Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsingin kaupungin tietokeskus. Gaudeamus 2002.

Bäcklund, Pia. Espoonlahden alueneuvottelukunnan pilottihanke vuosina 2001-2002. Raportti 2003.

Häkli, Jouni & Laakkonen-Pöntys, Karoliina & Randell, Mari. Kansalaisten Hervanta. Aukkaiden osallistuminen sekä toiminta- ja vaikutusmahdollisuudet. Tampereen yliopisto. Aluetieteen ja ympäristöpolitiikan laitos 2003.

Kettunen, Pekka. Osallistua vai vaikuttaa? Kunnallisan kehittämissäätö 2004.

Kivelä, Sanna. Näkemyksiä kuntademokratian ja kuntajohtamisen tulevaisuudesta. Kuntalan tulevaisuusbarometri 2000. Suomen Kuntaliitto 2002.

Kurki, Sami & Linnamaa, Reija & Sotarauta, Markku (toim.). 14 näkökulmaa alueelliseen kehittämiseen. Seinäjoen I aluekehitysseminaarin julkaisu. Tampereen yliopisto, Alueellisen kehittämisen tutkimusyksikkö, Sente –julkaisuja 5/2000.

Laasanen, Yrjö & Lehikoinen, Marita & Mäkinen, Rauno. Osallisuushanke 1998-2001. Alueellistamisen syventäminen Vantaalla. Vantaa 2001.

Päivänen, Jani & Kurki, Hannu & Virrankoski, Lauri. Parempaan kaupunginosaan. Aluefoorumi kehittämisen menetelmänä. Suomen ympäristö 589. Ympäristöministeriö 2002.

Savikko, Riitta. Osallistumiskysely Lasten Parlamentin ja Nuorisofoorumin suurkokouksissa huhtikuussa 2004. Osallistumiskyselyn analyysi 1.11.2004. Tampereen yliopisto, yhdyskuntatieteiden laitos 2004.

Sipilä, Maija. Kestävä kehitys näkyväksi, osallistuminen toimivaksi – avauksia maankäyttöön. Suomen Kuntaliitto 2005.

Toivonen, Auli. Kuntalainen osallistujana. Asukkaiden näkemyksiä osallistumisesta kaupungin suunnitteluun Espoonlahden ja Kauklahten suuralueilla. Espoon kaupunki, Kehittämisen- ja tutkimusryhmä 2004.

Tolonen, Tarja. Lahden alue- ja yhteisötyön loppuraportti. Lahden kaupunki 2005.

Kohti osallistuvaa toimintakulttuuria tamperelaisissa kouluissa, oppilaitoksissa ja nuorisotiloilla. Tampereen kaupunki. Koulutustoimialan raporttisarja 7/2004.

Kuntademokratian vihreä kirja. Kunnallisen demokratian kehittämishankkeen I väliraportti. Sisäasiainministeriön julkaisut 2/2005.

Kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien parantaminen –työryhmän loppuraportti. 2003.

Kuntalaisten osallisuus ja vaikuttaminen Oulun kaupungissa. TUU MUKKAAN! –ohjelma. Osallisuuden ja vaikuttamisen strategia sekä toimenpideohjelma v. 2005-2008. Lähidemokratiatoimikunta 2005. Pohjaehdotus 14.9.2005.

Kuuleminen ja osallistuminen tietoverkoissa. Selvitys kansalaisvaikuttamisen kanavista tietoverkoissa. Valtiovarainministeriö. Hallinnon kehittämisosasto. Työryhmämuistioita 2/2005.